

תוכן עניינים

4.....	מבוא.....
5.....	ארגון הפלמ"ח – רקע כללי.....
9.....	נשים בארגוני לחימה/מגן בעולם בתקופה.....
12.....	נשים בפלמ"ח בשנים 1941-1942.....
14.....	נשים בפלמ"ח בשנים 1943-1947.....
16.....	נשים בפלמ"ח בשנים 1947-1948.....
18.....	נשים בפלמ"ח בראי הזיכרון הקולקטיבי.....
20.....	נספחים- תמונות.....
21.....	ביבליוגרפיה.....

מבוא

בעבודה זו אנסה לברר מה היה אופי שיתופן של הנשים בפלמ"ח, תחילה עם הקמתו, באמצע מלחמת העולם השנייה, לאחר מכן עם הצטרפות ההכשרות המגויסות, בהמשך בתקופת המאבק שלפני המדינה ולבסוף במלחמת העצמאות. מעניין אותי כיצד הן עצמן חשו, וכיצד הן פעלו בתוך הגוף הזה, מה הייתה תרומתן לארגון, חלקן בעיצוב אופיו וייחודו, ואיך ראתה הסביבה הגברית את מקומן ותפקידן בו.

אבדוק עדויות של נשים שונות, לצד יחסם של הגברים באותה תקופה, כשהקו המנחה הוא עד כמה האפשרויות שניתנו להן כלוחמות, ובכלל כחברות בפלוגות, היו פתוחות בפניהן, והאם הן קיבלו יחס שווה או שמא התייחסו אליהן כיחילות סוג ב".

התגייסות הנשים לחיילות השונים בעולם לאורך השנים, החל ממלחמת העולם הראשונה, בה נשים שירתו לראשונה בהיסטוריה בבריטניה, ארצות-הברית, רוסיה ואף בגרמניה הנאצית, תרמה רבות להבנה כי גם נשים מסוגלות לשרת בצבא, ובפרט להתגייס לפלוגות השונות בפלמ"ח. אברר כיצד התגבשה לאורך ההיסטוריה ההכרה בנשים כמשרתות מן השורה, וכיצד בא הדבר לידי ביטוי בשירותן של נשים בפלמ"ח.

אציין כיצד בא הדבר לידי ביטוי בראשיתו של הארגון, בשנים 1941-1942, כשהפלוגות הראשונות הוקמו לצד הצבא הבריטי שהיה בארץ, ואיך נוצר בשלב זה השינוי ביחס למעמדן של הנשים בפלמ"ח, דרך השנים שקדמו למלחמת העצמאות, 1943-1947, בהן נשים גויסו באופן מלא מרצונן החופשי והשתתפו באימונים המשותפים הן לנשים והן לגברים, וכלה במלחמת העצמאות, בה נוצרה קשת רחבה של מקצועות שונים כגון קשריות, חובשות, מדרכות ספורט, נהגות, ומדריכות בתפקידים מגוונים, לצד לוחמות, מלוות וחובשות שהוצבו באזורים השונים בארץ.

לבסוף, אראה מהו החותם שנשאר לנו כמורשת וכזיכרון מהנשים הללו, בראי הזיכרון האישי שלנו, ובזיכרון הקולקטיבי שלנו כעם: האם הדרך ששללו החיילות החלוצות היוותה קרקע לצמיחה של דור חדש בו יש שוויון בנטל באופן מלא בין נשים לגברים, או שמא עדיין יש דרך ארוכה לשוויון שמתבטא לא רק בזכויות, אלא גם בחובות שלנו כלפי המדינה.

ארגון הפלמ"ח – רקע כללי

פלמ"ח ראשי תיבות - פלוגות מִחָץ. הוקם בליל ה-15 במאי 1941, בתקופת מלחמת העולם השנייה, בהסכמת השלטון הבריטי במטרה להילחם בכוחות הגרמניים במקרה שיפלוש לארץ-ישראל.¹

המניעים להקמה

ההחלטה על הקמת הפלמ"ח נבעה מצירוף של מספר גורמים ונסיבות שהתקיימו באביב (אפריל-מאי) שנת 1941:

מניע ראשון אשר דחף להקמתו של הפלמ"ח היו נושאי הרעיון להקים כוח ארצי מגויס במסגרת ה"הגנה" בעקבותיו של יצחק שדה, שיבטיח את ההתיישבות הציונית בארץ. יצחק שדה, שנמצא בקביעות במרכז הפעילות המבצעית של ה"הגנה" והיה ממונה על הפעולות והמבצעים המיוחדים שנעשו נגד הערבים, בשיתוף עם הבריטים (ואף נגדם) – העלה צורך זה באזני הדרגים העליונים. כך למעשה, היו ניסיונות ל"הגנה" להקים יחידות צבאיות – פו"ש (פלוגת שדה) וחי"ש (חיל השדה). בפלוגות אלה ראו ראשי ה"הגנה" אבן דרך להקמת גרעין מגויס של כוח צבאי.²

המניע השני שסייע היה היעדרותם של נציגי "החוגים האזרחיים" (הימין הציוני, "הציונים הכלליים") מדיוני המפקדה הארצית, זאת על רקע סכסוך בדבר עמדות השפעה וסמכות בפקוד העליון של ה"הגנה". חוגים אלה התנגדו עקרונית, כל השנים, למעמדה של ארגון ה"הגנה" ולהקמת כוח ארצי מגויס בשל שיקולים שונים.³

המניע השלישי והדומיננטי, אשר האיץ את הקמת הפלמ"ח היה קשור בזירת המלחמה העולמית שהתחוללה באותה עת גם בגזרת המזרח-התיכון. לאחר מפלת צרפת מול גרמניה הנאצית, היו סוריה ולבנון נתונות למרותה של ממשלת וישי שניתקה את יחסיה עם בריטניה והייתה לבת ברית ומדינת-חסות של גרמניה. באפריקה הצפונית נפתחה באפריל (1941) מתקפת-נגד של הגרמנים והאיטלקים במאי.

באפריל פלשו הגרמנים ליוגוסלביה וליוון וגרמו לנסיגת שרידי הכוחות הבריטיים והיווניים. בעיראק עלתה לשלטון ממשלתו הפרו-נאצית של רשיד עלי אל-כילאני, ובמאי החל הצבא העיראקי פועל נגד הכוחות הבריטים החונים בעיראק, תוך בקשת סיוע ממעצמות הציר. על רקע זה, של סכנת התמוטטותו של כל המערך הבריטי במזרח התיכון - גבר החשש שגורמים ערביים ביישוב הערבי בארץ יחדשו את מאבק הדמים, כפי שהיה במאורעות 1936-1939. היה חשש גדול שתורכיה תחבור אל גרמניה הנאצית ואיטליה הפשיסטית – וארץ ישראל תיכבש על ידי מעצמות הציר, דרך סוריה.⁴

¹ רגב, יואב. פלמ"ח – "לפקודה תמיד אנחנו!", כפר סבא, 2011.

² רגב, יואב. פלמ"ח – "לפקודה תמיד אנחנו!", כפר סבא, 2011.

³ פעיל, מאיר, זהר, אברהם, ורון, עזריאל. פלמ"ח- פלוגות המחץ של ה"הגנה", 1941-1949, העמותה לחקר כוח המגן ע"ש ישראל גלילי ומשרד הביטחון, 2008, עמ' 10-14.

⁴ י' באוור, ראשיתו של הפלמ"ח, החברה ההיסטורית הישראלית, תשכ"א, עמ' 103-133.